

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ, КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ О.А. Політова

«_____» _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(творчий авторський проєкт)

на тему:

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В

КОНТЕКСТІ ЖАНРУ TRUE CRIME

випускника першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Виконав:

студент IV курсу, групи ВТПб-1-21-4.0д

Селіханович Вадим Сергійович

(прізвище, ім'я та по батькові)

Науковий керівник:

Доцент кафедри інформаційних комунікацій

Київського столичного університету імені

Бориса Грінченка, Заслужена артистка

України

(науковий ступінь, вчене звання)

Новикова Руслана Артемівна

(прізвище, ім'я та по батькові)

Київ-2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В ЖАНРІ <i>TRUE CRIME</i>	9
1.1. Визначення, особливості та можливості застосування жанру <i>true crime</i>	9
1.2. Аналіз історичних <i>true crime</i> каналів	11
1.3. Історична пам'ять та репрезентація подій Другої світової війни	13
1.4. Дослідження українських та зарубіжних подорожніх нарисів у сучасному медіа просторі	17
Висновки до І розділу	24
РОЗДІЛ ІІ. АВТОРСЬКИЙ ПРОЄКТ “МОРОК. ІСТОРІЯ В СТИЛІ ТРУКРАЙМ”	25
2.1. Написання творчої заявки проєкту “Морок. Історія в стилі ТруКрайм”	25
2.2. Підготовка сценарію випуску проєкту “Морок. Історія в стилі ТруКрайм”	29
2.3. Розробка контент-стратегії у просуванні проєкту “Морок. Історія в стилі ТруКрайм”	40
Висновки до ІІ розділу	42
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	46

ВСТУП

Актуальність теми творчого проєкту. Друга світова війна була найкривавішим конфліктом в історії людства: загалом загинуло близько 75 мільйонів людей [6, с. 666-667], і саме в ході цієї війни були здійснені найбільші злочини проти людства (насамперед Голокост) [7, с. 146]. Збереження історичної пам'яті про ці події та осмислення їх через сучасні медіаформати є вкрай актуальним завданням. Нині жанр *true crime* – документальної оповіді про реальні злочини – набув великої популярності у світі, пропонуючи нові підходи до розповіді про минуле. Представлення подій Другої світової війни в форматі *true crime* є актуальним, адже дозволяє подати історичні факти як захопливу розповідь-розслідування, привернути увагу молодшої аудиторії та наголосити на кримінальному характері дій тоталітарних режимів. Такий підхід сприяє глибшому розумінню масштабів трагедії війни, пробуджує емоційну емпатію до жертв та застерігає від повторення подібних злочинів у майбутньому.

Стан розробки проблеми. Жанр *true crime* вже привернув увагу науковців і критиків як феномен масової культури. Дослідники визначають *true crime* як різновид нехудожнього контенту про реальні насильницькі злочини, який поєднує документальність із розважальними елементами для залучення аудиторії [20]. Проаналізовано психологічні мотиви популярності цього жанру – наприклад, захоплення таємницею розслідування, відчуття причетності глядача до розкриття справи, емоційне переживання справедливого покарання винних тощо. Паралельно існує обширна історіографія, присвячена осмисленню пам'яті про Другу світову війну та її відображенню в культурі. Досліджуються питання історичної пам'яті, політики пам'ятання, репрезентації травматичних подій війни в різних країнах. Зокрема, сучасні історики (Тімоті Снайдер та ін.) пропонують комплексний погляд на злочини нацистського та радянського

режимів, підкреслюючи їхню масштабність і взаємопов’язаність. У праці Снайдера “Криваві землі” показано, що в Центрально-Східній Європі 1933–1945 рр. нацистський і сталінський режими умисно знищили близько 14 мільйонів людей, включно з жертвами Голокосту, Великого терору та Голодомору [22, с.6]. В Україні та світі досліджено також специфіку історичної пам’яті про Другу світову війну: формування радянського міфу про “Велику Вітчизняну війну”, замовчування незручних фактів (наприклад, Катинського розстрілу) та сучасну трансформацію наративів пам’яті [9]. Водночас поєднання жанру *true crime* з історичною тематикою Другої світової війни залишається мало розробленим напрямом, що зумовлює наукову новизну цього проєкту.

Мета творчого проєкту. Метою роботи є створення сценарного проєкту документального відео у жанрі *true crime*, присвяченого репрезентації подій міжвоєнного періоду та Другої світової війни, з акцентом на злочинах тоталітарних режимів. Проєкт покликаний поєднати науково достовірну історичну інформацію з драматургією *true crime*, щоб донести до глядача трагедію війни у формі захопливого розслідування злочинів. Мета включає як пізнавальну складову (інформувати про реальні події та їх контекст), так і емоційно-виховну (викликати емпатію до жертв, засудити злочини агресорів, утвердити ідеї “Ніколи знову”).

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні **завдання**:

1. Здійснити аналіз жанру *true crime*: вивчити його визначення, історію розвитку, характерні риси та прийоми оповіді; оцінити можливості застосування цього жанру для висвітлення історичних подій.
2. Дослідити проблематику історичної пам’яті про Другу світову війну: простежити, як події війни репрезентувалися в різних країнах (зокрема в СРСР, Україні, Західних державах), які аспекти замовчувалися або викривлялися, та як сучасні підходи переосмислюють цю пам’ять.

3. Проаналізувати злочини тоталітарних режимів (нацистської Німеччини, СРСР, Японської імперії, фашистської Італії) до та під час Другої світової війни, а також міжнародну реакцію на агресивні дії цих режимів напередодні війни; виокремити факти і сюжети, які ляжуть в основу сценарію.
4. Розробити сценарій документального фільму тривалістю ~1 година, що побудований за принципами *true crime*: сформувати драматургічну структуру (експозиція – конфлікт – розв’язка) подій Другої світової війни як історії про “злочин і покарання”.
5. Визначити і реалізувати творчі прийоми сторітелінгу, за допомогою яких історичні події будуть подані цікаво і достовірно (наратив від першої особи, архівні матеріали, звуковий дизайн тощо), забезпечивши баланс між аналітичністю й емоційністю подачі.
6. Здійснити практичну реалізацію проєкту: відзняти та змонтувати документальне відео згідно зі сценарієм, застосовуючи набуті навички режисури, операторської роботи і монтажу.

Об’єктом дослідження є аудіовізуальна репрезентація історичних подій Другої світової війни в мас-медіа та популярній культурі.

Предмет дослідження – особливості репрезентації подій Другої світової війни в контексті жанру *true crime*.

Методи реалізації творчого проєкту. У роботі використано комплекс методів. На етапі дослідження: історико-описовий метод (для викладу й аналізу історичних фактів та контексту Другої світової війни), компаративний метод (для співставлення різних тоталітарних режимів та їх злочинів, а також різних підходів до пам’яті про війну), аналіз документальних та публіцистичних джерел (наукових праць, мемуарів, документів, відеоматеріалів) для збирання інформації. Для аналізу жанру *true crime* застосовано мистецтвознавчий та жанрово-стилістичний аналіз (вивчення структурних і наративних особливостей жанру, прийомів створення напруги тощо). На етапі творчої реалізації сценарію використано

методи сценарного моделювання (драматургічне структурування матеріалу, розробка хронометражу і сцени), а також практичні аудіовізуальні методи – зйомка (операторська робота) та нелінійний монтаж відзнятого матеріалу з використанням професійного програмного забезпечення.

Інформаційна база дослідження. Джерельну базу роботи становлять сучасні наукові дослідження з медіазнавства, культурології та історії, що стосуються жанру *true crime* та проблематики Другої світової війни. Зокрема, використано праці зарубіжних авторів про феномен *true crime* та його етичні аспекти, статистичні та аналітичні дані щодо перебігу війни та втрат (матеріали електронних енциклопедій, баз даних тощо). Для творчої частини проєкту залучено хронікальні відеоматеріали воєнної доби, фотодокументи, що знаходяться у відкритому доступі.

Творча новизна отриманих результатів. Новизна проєкту полягає у поєднанні науково-історичного підходу з жанровими прийомами *true crime* для висвітлення подій Другої світової війни. На відміну від традиційних документальних фільмів про війну, де домінує хронологічний виклад та аналітика, у даному проєкті історія подається крізь призму розслідування серії “злочинів” – агресії та масових убивств, здійснених тоталітарними режимами.

Вперше запропоновано розгляд Другої світової війни як своєрідного *true crime*-наративу, де головними “злочинцями” виступають диктатори (Гітлер, Сталін, Хірохіто, Муссоліні), їхні режими та каральні апарати, а жертвами – мільйони невинних людей по всьому світу.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження та сам творчий продукт мають практичну цінність у декількох аспектах. По-перше, сценарій та відзнятий на його основі документальний фільм “Морок. Історія в стилі ТрюКрайм” можуть бути використані як освітній матеріал – на уроках історії, спецкурсах з медіаграмотності, в просвітницьких проєктах, присвячених історії Другої світової війни. По-друге, напрацьований методичний підхід до інтеграції жанру *true crime*

в історичну документалістику може бути застосований іншими митцями та журналістами при створенні аналогічних проєктів (наприклад, з тематики історії злочинів тоталітаризму, геноцидів тощо). По-третє, даний творчий проєкт, розміщений у відкритому доступі (YouTube), сприятиме поширенню правдивої інформації про події 1930–1940-х років серед широкої інтернет-аудиторії, тим самим виконуючи важливу соціальну місію збереження історичної пам'яті та протидії дезінформації. Практичні навички, набуті автором під час реалізації проєкту (написання сценарію, зйомка, монтаж), підтверджують фахову компетентність та можуть бути застосовані в подальшій професійній діяльності у галузі аудіовізуального мистецтва.

Апробація результатів, публікації. Основні ідеї та проміжні результати дослідження були апробовані на X Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених “БІБЛІОТЕКА, КНИГА ТА МЕДІА В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ” в секції 2 (тези доповіді опубліковані у збірнику матеріалів конференції).

Особистий внесок автора. Автором особисто створено творчий продукт – документальне відео “Морок. Історія в стилі ТрюКрайм”, опубліковане на авторському YouTube-каналі. Автор виступив у ролі сценариста, режисера, оператора та монтажера цього відео. Усі етапи реалізації – від концепції та дослідження до фінального монтажу – виконано власноруч, що відображає особистий внесок автора.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів основної частини, висновків та списку використаної літератури. У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи, джерельну базу, новизну, практичне значення та особистий внесок.

Розділ I присвячено теоретико-аналітичним засадам проєкту: аналізу жанру *true crime*, особливостям історичної пам'яті про Другу світову війну, характеристиці злочинів тоталітарних режимів і передумов війни.

Розділ II містить опис творчої реалізації: концепцію та структуру сценарію, а також використані прийоми сторітелінгу та режисерські рішення.

У **висновках** узагальнено результати дослідження і творчого проєкту, сформульовано основні висновки щодо поставлених завдань. Обсяг основного тексту роботи становить 9624 слів на 49 сторінках. Список використаної літератури включає 26 найменувань, з них 9 українські, 13 американські, 4 британські.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В ЖАНРІ *TRUE CRIME*

1.1. Визначення, особливості та можливості застосування жанру *true crime*

Жанр *true crime* (англ. “справжній злочин”) – це напрям нехудожньої оповіді, зосереджений на реальних злочинах та розслідуваннях, поданий у формі, близькій до художнього трилера чи детективу. Згідно з визначенням, *true crime* є жанром документальної літератури, кіно та подкастів, в якому автор досліджує певний злочин і детально описує дії людей, пов’язаних із кримінальною подією – як злочинців, так і жертв [8]. Найчастіше в центрі уваги знаходяться злочини проти особи, передусім убивства (значна частина творів жанру присвячена серійним вбивцям) [16]. Популярність цього жанру пояснюється тим, що він задовольняє одвічний інтерес аудиторії до таємниць і темних сторін людського життя, пропонуючи одночасно відчуття причетності до справжнього розслідування та емоційну розрядку від установаження справедливості наприкінці історії.

Особливість *true crime* полягає у поєднанні фактологічної точності з художніми прийомами оповіді, що запозичені з жанру кримінального роману чи трилера. На відміну від суто новинної репортажності, *true crime*-наратив приділяє значну увагу побудові сюжету, розвитку персонажів (слідчих, злочинців, свідків), нагнітання напруги і сюжетних поворотів. Жанр апелює до глядача через елемент загадки: аудиторії подобається відчуття таємниці, яку поступово розкривають у реальному часі. Тригером цікавості є усвідомлення, що події відбулися насправді, отже розслідування має морально-суспільне значення, а не є вигаданою розвагою.

Для *true crime* характерне детальне відтворення перебігу злочину та слідства – часто із використанням документальних матеріалів (протоколів,

аудіозаписів допитів, фотографій тощо), інтерв'ю з очевидцями чи експертами, реконструкцій подій. Таким чином, створюється відчуття автентичності та достовірності. Одночасно автор приділяє увагу емоційному залученню публіки: за допомогою монтажу, музики, саспенсу вибудовується драматична напруга, аналогічна тій, що її переживають читачі детективу або глядачі трилеру.

Варто підкреслити, що *true crime* має й етичний вимір.

Обговорюється питання балансу між інформативністю та етикою показу реальних трагедій. Критики зауважують, що іноді надмірна комерціалізація цього жанру призводить до спекуляції на чужому горі чи викривлення акцентів (скажімо, героїзації злочинця або вторинної віктимізації жертви) [11]. Водночас кращі зразки жанру (наприклад, класичні книги Трумена Капоте, зокрема роман “З холодним серцем” [4]) піднімають важливі соціальні питання: про недосконалість правоохоронної системи, про співчуття до жертв, про психологію злочинців, про колективну відповідальність громади. Таким чином, *true crime* виконує не лише розважальну, а й просвітницьку та суспільно-критичну функцію.

Багато творів жанру побудовані за класичною трьохактною схемою, запозиченою зі сценаристики художнього кіно. Ця модель наративу, що сягає корінням ще античної драматургії (аристотелівський поділ на початок, середину і кінець), зарекомендувала себе як ефективний спосіб утримувати увагу глядача [23]. У застосуванні до *true crime* це означає наступне:

Акт I (експозиція) знайомить із обставинами злочину, ключовими дійовими особами (жертвами, злочинцями, слідчими), створює атмосферу напруги;

Акт II (розвиток конфлікту) докладно розкриває хід розслідування, виявляє нові факти, часто включає драматичні повороти, кульмінацією чого є момент викриття злочинця або розгадка головної таємниці;

Акт III (розв'язка) демонструє фінал історії – арешт і покарання винного (або альтернативний фінал, якщо справа нерозкрита), підбиття

підсумків, морально-етичні висновки. Така структура робить розповідь логічно стрункою та емоційно насиченою: глядач проходить шлях від хаосу фактів до встановлення істини, що приносить інтелектуальне і моральне задоволення.

Хоча традиційно *true crime* зосереджується на кримінальних подіях відносно невеликого масштабу (серійні вбивства, окремі злочинні кейси), його методологія може бути застосована і до значно ширших за розмахом явищ, таких як воєнні злочини чи репресії тоталітарних держав. У цьому випадку історичні події інтерпретуються як серія злочинів проти людства, які мають своїх виконавців, жертв і “слідчих” – тих, хто згодом збирає докази і намагається притягнути винних до відповідальності.

Використання *true crime*-підходу до теми Другої світової війни дає можливість по-новому структурувати історичний матеріал: не просто хронологічно відтворити події міжвоєнних та воєнних років, а вибудувати з них послідовність “злочинних епізодів” з єдиною сюжетною лінією – від зародження злочинного задуму (агресивні плани диктаторів) до вершини злочину (масові вбивства, геноциди). Такий наратив підкреслює причинно-наслідкові зв’язки та моралізаторський аспект: зло буде викрито і засуджено. Водночас він акцентує увагу на гуманістичній складовій – стражданнях конкретних людей, чиї життя зруйновані діями режимів. Отже, *true crime*-підхід здатен “оживити” історію, зробити її ближчою до сприйняття сучасної аудиторії без втрати достовірності. У творчому проєкті ця гіпотеза перевіряється на практиці – події міжвоєнного періоду та Другої світової подано мовою жанру кримінального розслідування.

1.2. Аналіз історичних *true crime* каналів

Упродовж останнього десятиліття жанр *true crime* на *YouTube* зазнав істотного розвитку, зокрема в контексті історичних наративів. На перетині криміналістичного аналізу та історичної реконструкції виник окремий

напрям – історичний *true crime*, що пропонує глядачеві не лише шокуючі деталі злочинів минулого, а й глибоке занурення у соціокультурний контекст епохи. Серед найбільш помітних каналів у цьому сегменті вирізняються “*Caitlin Doughty*”, “*Biographics*”, “*History Dose*”, а також україномовний “*BLOGMAYSTER*”. Їхня специфіка полягає не лише у змісті, а й у виразних режисерських рішеннях, які формують унікальну атмосферу кожного з проєктів.

Канал “*Caitlin Doughty*”, названий іменем авторки, поєднує історичні кримінальні кейси з темою смерті як соціокультурного феномену. Авторка використовує жанрові коди чорного гумору, просвітницької риторики та готичної естетики. Відео мають статичну композицію з незначним монтажним динамізмом, що компенсується виразною мімічною грою та інтонаційною варіативністю ведучої. Доті активно застосовує документальні вставки (фотографії, газетні вирізки, архівні матеріали), які вводяться через плавні зникання та кіношну обробку (наприклад, сепію або зернистість), створюючи ефект “занурення в минуле” [12, 13:13].

“*Biographics*” – проєкт Саймона Вістлера та Шелл Гарріс – є прикладом інтелектуалізованого *true crime*, в якому злочини історичних особистостей (диктаторів, серійних убивць, авантюристів) розглядаються у біографічному ключі. Особливістю подачі є швидкий темп оповіді, використання слайд-шоу, а також поліфонічна структура наративу, де поєднується голос диктора з візуальними цитатами джерел. Візуальний ряд каналу є чистим, з домінуванням нейтральних тонів і контрастних шрифтів, що надає відео псевдонаукового вигляду і підкреслює авторитет викладеного матеріалу [10, 00:01].

Канал “*History Dose*” звертається до менш відомих подій і фігур, іноді наближаючись до формату “історичного детективу”. Його наративна специфіка полягає в тому, що подача інформації відбувається через емоційно насичений монолог із плавними переходами між епізодами

історії. Режисерські рішення включають використання епічної музики, повільного зуму на історичні гравюри чи фото, а також ефекти затемнення, які маркують переломні моменти оповіді. У такий спосіб формується атмосфера напруженого очікування і драматизму [26, 00:01].

Україномовний канал “*BLOGMAYSTER*” є репрезентативним прикладом *true crime* контенту в пострадянському просторі. Автор активно працює із локальними сюжетами, часто пов’язаними з радянськими чи ранньопострадянськими реаліями. Його фірмовим прийомом є поєднання документальної фактографії з побутовою деталізацією, що створює ефект “внутрішнього свідка”. Монтаж активно використовує архівне відео, типографіку в стилі *VHS*, кольорові фільтри та закадровий голос із притаманною постіронією [1, 00:43].

1.3. Історична пам’ять та репрезентація подій Другої світової війни

Події Другої світової війни залишили настільки глибокий слід у світовій історії, що пам’ять про них протягом більш ніж 80 років формувалася і трансформувалася під впливом політики, ідеології та суспільних запитів.

Репрезентація війни – тобто те, як її описують у історичних працях, навчальних програмах, масовій культурі – була і залишається предметом боротьби наративів. Особливо це стосується злочинних аспектів війни: тем геноциду, воєнних злочинів, відповідальності за їх вчинення. У цьому підрозділі описано, як складалася історична пам’ять про війну, та окреслено сучасний стан її переосмислення – що є важливим підґрунтям для творчого проєкту.

В СРСР пам’ять про Другу світову війну (офіційно – “Велику Вітчизняну війну 1941–1945 рр.”) була канонізована державою і слугувала

легітимації режиму. Радянський наратив героїзував перемогу над нацизмом, наголошуючи на визвольній місії Червоної армії та величезній жертві радянського народу. Водночас ціною такої інтерпретації стало замовчування багатьох аспектів.

Радянська пропаганда десятиліттями підкреслювала виключно подвиги та перемоги, тоді як незручні теми – перші поразки 1941 року, злочини сталінського режиму, співпраця СРСР з Гітлером у 1939–1941 рр., масові депортації народів, репресії щодо власних солдатів – були витіснені з публічного дискурсу. Як зазначають дослідники, традиції вшанування пам'яті про війну склалися поступово і під контролем влади: вже під час війни одні події підносилися, а інші замовчувалися. Наприклад, героїчна оборона Москви чи Сталінграда широко відзначалася, натомість катастрофа під Києвом 1941 р. або масова загибель радянських військовополонених майже не згадувалися. Після війни пам'ять була інституціалізована через свята (9 Травня як День Перемоги), монументи, музейні експозиції. Однак і тут були свої акценти: в СРСР робився наголос на подвиг “радянського народу”, без виокремлення конкретних національностей, і особливо без акценту на єврейському геноциді. Тема Голокосту фактично розчинялася у загальних формулюваннях про “мирних радянських громадян – жертв фашизму”.

Трагічні сторінки, де відповідальність ніс сталінський режим, також приховувалися: так, розстріл понад 20 тис. польських офіцерів у Катинському лісі (1940) приписувався нацистам аж до кінця 1980-х, і лише 1990 року радянська влада офіційно визнала цей злочин НКВС [25].

Аналогічно не афішувалися факти депортації цілих народів (кримських татар, чеченців, інгушів та ін.) під час війни сталінською владою – хоча сучасні дослідники і міжнародні інституції кваліфікують ці дії як злочин проти людяності або навіть геноцид. Отже, радянська колективна пам'ять про війну була вибірковою і міфологізованою: вона

сформувала образ справедливої війни, в якій СРСР виступав винятково як визволитель, а власні злочини та помилки залишалися “за кадром”.

З набуттям незалежності у пострадянських країнах, зокрема в Україні, розпочався процес переосмислення Другої світової війни. Відкрилися архіви, стало можливим відкрито говорити про раніше заборонені теми. В українському наративі з’явилися нові акценти: роль України як арени бойових дій двох тоталітарних режимів, трагедія подвійної окупації, внесок українців до перемоги у складах різних армій (Червоної, Української повстанської, військ союзників), а головне – вшанування всіх жертв війни, незалежно від їх національності чи політичної належності.

Від початку 2000-х років відбулася поступова європеїзація політики пам’яті: відхід від тріумфалістського святкування “Дня Перемоги” до більш скорботного відзначення Дня пам’яті та примирення 8 травня. З 2015 року Україна офіційно впровадила нову традицію вшанування 8–9 травня у європейському дусі, під гаслом “Пам’ятаємо. Перемагаємо”, використовуючи символ червоного маку замість радянської георгіївської стрічки [17].

Наголошується, що перемога над нацизмом – це не привід для культу війни, а нагадування про її страхіття; головний урок війни – цінувати мир, а не прославляти насильство. Таким чином, сучасна українська пам’ять про Другу світову прагне до балансування між героїзмом і трагедією, а також до правдивого висвітлення “білих плям” історії. Важливо, що цей процес відбувається на тлі теперішньої війни України з російським агресором, який часто маніпулює темою “Великої Перемоги” у своїй пропаганді. Тому для українського суспільства критично важливо мати власний об’єктивний погляд на події міжвоєнного періоду та Другої світової війни, очищений від імперських міфів.

У країнах Заходу пам’ять про Другу світову теж мала свої еволюції. Відразу після війни домінував наратив “добро перемагає зло”, де союзники

постали визволителями Європи від нацистської тиранії. Нюрнберзький трибунал 1945–1946 рр. офіційно засудив керівників Третього Рейху, розкривши світові правду про їхні злочини [24]. Значну роль у формуванні пам'яті відіграв фактор Холодної війни. Західний світ зосередився на злочинах нацистів, тоді як про злочини сталінізму широко заговорили лише починаючи з 1970-х.

У популярній культурі Друга світова довгий час зображувалась у героїко-патріотичних тонах, особливо в жанрі воєнних драм 1950–60-х років в США і Британії. Окремий пласт – фільми та книги про Голокост, які від 1980-х рр. зайняли центральне місце у західній пам'яті про війну. Натомість, теми злочинів союзників (наприклад, бомбардування Дрездена чи Хіросіми) або колаборації частини європейців з нацистами почали активно обговорюватися лише наприкінці ХХ ст., коли відбулася певна ревізія чорно-білого бачення війни. Сьогодні у світовій історіографії утверджується підхід, який розглядає міжвоєнний період і Другу світову війну як низку трагедій, де винуватцями були насамперед тоталітарні режими. Визнано, що нацистська Німеччина розв'язала агресію в Європі і здійснила геноцид євреїв та інших народів, але водночас і комуністичний СРСР скоїв низку тяжких злочинів, хоча й опинився в коаліції переможців.

В усьому світі ведеться активна робота зі збереження пам'яті про жертви війни: діють музеї (Яд Вашем, музей Аушвіцу, меморіал Бабин Яр тощо), встановлено пам'ятні дні (Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту – 27 січня, День пам'яті жертв депортацій і ін.). У глобальному дискурсі утверджено підхід, що засуджує будь-які прояви тоталітаризму та агресії, прирівнюючи нацизм і сталінізм як дві тоталітарні системи-агресори.

Отже, сучасна репрезентація Другої світової війни багатогранна: поряд із традиційними героями, якими прийнято вважати солдатів-визволителів, підпільників, праведників народів світу, все виразніше проглядають і постаті злочинців – диктаторів, воєнних

злочинців, виконавців геноцидів. Історична наука і культура пам'яті спільно працюють над тим, щоб жоден масштабний злочин тієї епохи не був забутий або виправданий. Саме тому актуальним є проєкт, що висвітлює Другу світову війну під кутом зору *true crime*, адже він природно вписується в цю загальну тенденцію персоніфікації зла і конкретизації провини. Далі описано фактичну основу – які саме злочини тоталітарних режимів 1930–1940-х років склали сюжет “справжнього злочину” нашої історії.

1.4. Злочини тоталітарних режимів напередодні та в ході Другої світової війни. Міжнародна реакція на агресію

Друга світова війна стала не тільки найбільшим військовим зіткненням, але й найбільшим кримінальним діянням в історії – у сенсі порушення норм міжнародного права та людської моралі. Тоталітарні режими, які розв'язали цю війну, використали її для здійснення масових злочинів: агресивних війн, геноцидів, етнічних чисток, масових убивств військовополонених та мирного населення. У цьому підрозділі наведемо стислий огляд основних злочинів нацистської Німеччини, Радянського Союзу, Японської імперії та фашистської Італії в довоєнний та воєнний період, а також згадаємо, як реагувала світова спільнота на ці дії.

Гітлерівський режим у Німеччині з моменту приходу до влади (1933) відзначався крайньою жорстокістю й зневагою до гуманності. Ще до початку великої війни нацисти здійснили низку кроків, що можна розглядати як злочини: створення концтаборів і знищення політичних опонентів, переслідування євреїв (антисемітські закони 1935 р., погроми “Кришталева ніч” 1938 р.), анексії сусідніх територій (Австрії та Чехословаччини). Кульмінацією стала розв'язання агресії проти Польщі 1 вересня 1939 року, що формально відкрила Другу світову війну. Протягом 1939–1945 рр. нацистська Німеччина та її союзники (серед яких сателітні

уряди в Словаччині, Хорватії, колабораційний режим Віші у Франції тощо) здійснили на окупованих територіях безпрецедентний терор.

Найбільшим злочином став Голокост – цілеспрямоване винищення єврейського населення Європи. Нацистський план “Остаточного розв’язання єврейського питання” призвів до вбивства щонайменше 5,9 мільйона євреїв, тобто близько двох третин усієї єврейської популяції Європи [17]. Голокост відзначався промисловими масштабами і методами – створення мережі таборів смерті (Аушвіц, Треблінка, Собібор та ін.), де людей знищували в газових камерах, а також масовими розстрілами (Бабин Яр, Расська яма під Ригою, масакри в окупованій Польщі). Окрім євреїв, нацистська політика геноциду була спрямована проти ромів (знищено до 250 тисяч ромського населення – Romajmos), осіб з інвалідністю та психічнохворих (програма евтаназії “Т-4”), представників ЛГБТ та інших груп.

Крім геноциду, нацисти масово знищували цивільне населення окупованих країн у рамках каральних акцій – достатньо згадати спалені села (Хатинь у Білорусі, Лідіце в Чехії, Орадур-сюр-Глан у Франції тощо). Війська Вермахту та особливо айнзацгрупи СС практикували стратегію “терору і жаху” на Сході, вважаючи слов’янське населення меншовартісним. За підрахунками істориків, на окупованих територіях СРСР німці умисно заморили голодом або стратили близько 4 млн цивільних (не рахуючи євреїв) та понад 3 млн радянських військовополонених [13, с. 482-483]. Були широко застосовані такі методи, як використання голоду як зброї, примусова праця (мільйони оstarбайтерів вивезено до Німеччини), масові згвалтування, каральні операції проти партизан і заручників. Всі ці дії грубо порушували Женевські конвенції та закони війни.

Таким чином, нацистська Німеччина виступила головним ініціатором і виконавцем найбільшого в історії людства комплексу воєнних злочинів і злочинів проти людяності [14, с. 148-190]. Лише у Європі жертвами

нацистської ідеології стало, за оцінками, 11–17 мільйонів цивільних. Цей “список злочинів” гітлерівського режиму ліг в основу звинувачень на Нюрнберзькому трибуналі 1945–46 рр.

Радянський Союз у 1930-40-х роках також був тоталітарною державою, відповідальною за численні масові злочини, хоч після нападу Німеччини в 1941 р. СРСР і став союзником Заходу. Напередодні Другої світової війни сталінський режим здійснив Великий терор 1937–1938 рр., жертвами якого стали близько 700 тисяч розстріляних та мільйони ув’язнених у ГУЛАГу.

У контексті теми роботи особливо важливо, що СРСР брав участь у розв’язанні війни спільно з нацистами: 23 серпня 1939 року між Москвою і Берліном був підписаний пакт Молотова–Ріббентропа, який фактично відкрив шлях до агресії [5]. Згідно з таємним протоколом, сталінський СРСР і гітлерівський Райх поділили Східну Європу на “сфери впливу” – це дозволило Німеччині 1 вересня 1939 р. напасти на Польщу із заходу, а СРСР 17 вересня вдарити по Польщі зі сходу. Внаслідок цієї змови СРСР анексував у 1939–40 рр. території Західної України та Білорусі, прибалтійські держави, частину Фінляндії та Румунії.

Сам факт співучасті у розподілі сусідніх країн є міжнародним злочином (злочином проти миру). Більш того, супровідні дії радянської влади були украй жорстокими: у Західній Україні та Білорусі 1939–41 рр. НКВС проводив масові репресії проти “неблагонадійних” (арешти польських чиновників, інтелігенції), у 1940 р. було скоєно згаданий Катинський розстріл понад 20 тис. польських офіцерів – військовополонених, серед яких цвіт польської нації (пізніше це кваліфікували як воєнний злочин) [3, с. 140-141]. Влітку 1941 р., коли німці вже вторглися в СРСР, відступаючи радянські каральні органи розстріляли тисячі політичних в’язнів у тюрмах Західної України, Білорусі та країн Балтії (т.зв. “масові розстріли в’язнів НКВС”) – теж військовий злочин проти беззбройних. Радянська воєнна доктрина не гребувала і методами

“випаленої землі”: відступаючи, Червона армія нищила інфраструктуру, що частково прирікало місцеве населення на голод і страждання.

Поворотним моментом стало те, що з 1941 р. СРСР став жертвою агресії гітлерівців. Тим не менш, навіть будучи у стані оборонної війни, сталінський режим продовжував каральну політику щодо власних громадян. Приклад – депортація цілих етносів за звинуваченням у “колабораціонізмі”: у 1943–44 рр. за рішенням Державного комітету оборони СРСР були примусово виселені зі своїх історичних земель і відправлені в Сибір та Середню Азію народи Криму (кримські татари, болгари, греки, вірмени), Північного Кавказу (чеченці, інгуші, карачаївці, балкарці), а також турки месхетинці з Грузії. Десятки відсотків депортованих загинули від голоду та хвороб – сучасний Європарламент визнав депортацію, наприклад, чеченців і інгушів актом геноциду.

Червона армія, визволяючи Східну Європу від нацистів у 1944–45 рр., на жаль, також чинила злочини: відомі численні випадки масових згвалтувань німецьких жінок солдатами, грабунків у зайнятих містах. Радянське командування здебільшого ігнорувало або заохочувало такі дії. Хоч ці явища й не були офіційною політикою (як нацистський геноцид), однак масштаби їхні були величезні – за різними оцінками, на території Німеччини, Угорщини та інших країн сотні тисяч жінок стали жертвами сексуального насильства з боку військових Червоної армії. Усі ці факти доповнюють складний образ СРСР у війні: з одного боку, країна-жертва агресії, що зазнала найбільших втрат; з іншого – режим-співучасник розв’язання війни та воєнний злочинець стосовно низки своїх дій.

На Далекосхідному театрі війни діяла Японія – ще один агресор, чия політика відзначалася винятковою жорстокістю. Вже у 1930-х японські війська вторглися до Маньчжурії (1931) та розпочали масштабну війну проти Китаю (з 1937). Подібно до нацистів у Європі, японські військові вчинили численні масові злочини проти цивільного населення Китаю, Кореї, Південно-Східної Азії.

Найвідоміший епізод – Нанкінська різанина 1937 року, коли після захоплення китайської столиці Нанкіна японська армія вчинила погром: було вбито, за різними підрахунками, від 50 тис. до 300 тис. китайців (у тому числі жінок і дітей), зафіксовано масові зґвалтування і тортури [17]. Загалом від японської окупації загинуло близько 7,5 млн мирних жителів Китаю, а з урахуванням усіх азійських країн – від 3 до 10 млн цивільних. Японські військові злочини включали й застосування біологічної та хімічної зброї: сумнозвісний загін 731 проводив нелюдські експерименти над людьми, заражаючи їх чумою, сибіркою тощо; японські війська використовували отруйні гази всупереч міжнародним конвенціям. Японія також жорстоко обходилася з військовополоненими союзників – тисячі полонених американців, британців, австралійців загинули від каторжної праці (будівництво Тайсько-Бірманської залізниці), катувань або страт. Системним злочином була сексуальна експлуатація десятків тисяч жінок, примусово перетворених на так званих “жінок для втіхи” (секс-рабинь) для японської армії.

Отже, Японська імперія так само, як і нацистський блок у Європі, порушувала всі норми ведення війни. За підсумками Другої світової війни японські воєнні злочинці постали перед Токійським трибуналом 1946–1948 рр., де були оприлюднені жахливі деталі цих злочинів.

Хоча роль Італії у Другій світовій дещо менша, режим Беніто Муссоліні також відзначився рядом воєнних злочинів. Італійська агресія проти Ефіопії в 1935–36 рр. стала одним із прологів світової війни і супроводжувалася застосуванням хімічної зброї (гірчичного газу) проти ефіопських військ і мирного населення [21]. Італійські окупанти чинили масові страти – зокрема, різанина в монастирі Дебре-Лібанос (лютий 1937) забрала життя сотень ченців та паломників. Ці дії порушували міжнародні конвенції і показали неефективність Ліги Націй у стримуванні агресора (санкції проти Італії виявилися безрезультатними). Під час Другої світової війни, будучи союзником Гітлера, Італія брала участь у війні на Балканах

та в Північній Африці. Італійські окупаційні війська відзначилися жорстокістю в Югославії, Греції: зафіксовані випадки страт заручників, знищення сіл, депортацій. Хоч масштаби італійських злочинів менші за нацистські чи японські, проте відповідальність за них також настала. Після капітуляції Італії в 1943 р. і переходу на бік союзників, частина винних уникла покарання (з огляду на політичну кон'юнктуру боротьби з комунізмом після війни). Проте деякі злочини були розкриті: наприклад, використання італійцями іприту в Ефіопії було пізніше засуджено міжнародною спільнотою як порушення Гаазьких конвенцій [15].

Напередодні Другої світової війни міжнародні інституції – передусім Ліга Націй – виявилися неспроможними зупинити агресорів. На японську окупацію Маньчжурії (1931) Ліга Націй відповіла лише доповіддю Літтона і засудженням, після чого Японія демонстративно вийшла з Ліги.

Італійське вторгнення в Ефіопію 1935 р. формально було засуджене: Ліга оголосила агресора і ввела економічні санкції. Однак ці санкції були неповними і не мали підтримки великих держав – зрештою, Британія і Франція фактично змирилися з загарбанням Ефіопії. Це продемонструвало безкарність агресора і підірвало авторитет Ліги. Найвідоміший випадок умиротворення – Мюнхенська угода 30 вересня 1938 року, коли керівники Британії та Франції погодилися передати Гітлеру Судетську область Чехословаччини, аби лише уникнути війни [18]. Цей акт умиротворення нині оцінюється як фатальна помилка: Мюнхен став синонімом марності поступок агресорам [2, с. 141-142]. Прем'єр Британії Невілл Чемберлен, повернувшись з Мюнхена, проголосив, що привіз “мир для нашого часу” – але вже за півроку Гітлер порушив обіцянки, окупувавши решту Чехії, а ще за півроку розв'язав світову війну [19]. Таким чином, міжнародна спільнота не змогла колективно зупинити ні Гітлера, ні Муссоліні, ні мілітаристську Японію на етапі 1930-х. Лише після початку глобальної війни утворилася Антигітлерівська коаліція, яка військовим шляхом придушила агресорів.

Під час війни лідери союзників декларували намір покарати винних у звірствах. У 1945 році ці обіцянки були реалізовані в безпрецедентний спосіб: створено міжнародні трибунали. Нюрнберзький процес (листопад 1945 – жовтень 1946) над 24 нацистськими керівниками вперше в історії визнав агресивну війну – злочином проти миру, а масові вбивства цивільних – злочинами проти людяності. Суд відкрив світові всю правду про німецькі злочини, представивши незаперечні докази, і засудив головних нацистів за їхні діяння. Було винесено 12 смертних вироків (Герінг, Ріббентроп, Кейтель та ін.) і ряд тривалих ув'язнень. Паралельно відбулися окремі суди над японськими воєнними злочинцями в Токіо (1946–1948) та над менш відомими нацистськими злочинцями у європейських країнах. Ці процеси заклали основи сучасного міжнародного кримінального права: принцип, що навіть глава держави не може уникнути відповідальності за масові злочини, та що військові злочини не мають терміну давності. Водночас, слід зазначити, що не всі винні понесли покарання. Сталінський СРСР, будучи серед країн-переможниць, уникнув міжнародного суду за свої злочини – тема Катині чи депортацій просто не розглядалася на трибуналах (радянська сторона цього не допустила). Деякі нацистські злочинці також уникли правосуддя, сховавшись або вступивши у співпрацю з союзниками (наприклад, в операції “Скріпка” США прихистили низку нацистських учених). Проте в цілому повоєнне правосуддя надало принциповий урок: злочини тоталітарних режимів були офіційно засуджені людством.

Підсумовуючи, можна констатувати, що Друга світова війна виявила найгірші риси людини й держави – готовність до масового насильства заради ідеології. Нацистський, сталінський, імперіалістичний японський та фашистський італійський режими розв'язали низку злочинів небаченого масштабу. Ці події – агресії, геноциди, репресії – і складають основу для сценарію в стилі *true crime*. Адже в них є все: злочин (конкретні акти – напад, вбивство), злочинці (режими та їх лідери) і жертви. На цьому

історичному підґрунті далі побудовано творчий авторський проєкт – сценарій документального фільму “Світовий жах перед Другою світовою”. У наступному розділі розглянемо композицію і реалізацію цього сценарію.

Висновки до I розділу

Перший розділ було присвячено дослідженню теоретичних та фактологічних аспектів, що стали основою творчого проєкту. Проаналізовано жанр *true crime*: з’ясовано його визначальні риси (документальна основа, детективна драматургія, емоційний вплив на аудиторію) та обґрунтовано доцільність застосування цього жанру для історичної тематики. Можна стверджувати, що історичний *true crime* на *YouTube* набув власної естетичної та наративної мови, яка базується на поєднанні фактологічності, художньої реконструкції та емоційної достовірності. Режисерські рішення – від вибору кольорової палітри до темпу монтажу – відіграють ключову роль у формуванні атмосфери та переданні ідейного навантаження, перетворюючи факт злочину з предмета сенсації на засіб глибшого розуміння історії. Еволюція історичної пам’яті про події Другої світової війни – від радянської міфологізованої версії до сучасного плюралістичного і правдивого підходу, що визнає трагічні й злочинні аспекти війни – підкреслює актуальність нестандартних форматів для переосмислення війни. Також у розділі викладено фактичний матеріал про злочини тоталітарних режимів напередодні та під час Другої світової війни і про реакцію міжнародної спільноти. Встановлено, що нацистська Німеччина, СРСР, Японія та Італія несли відповідальність за численні порушення міжнародного права: агресивні війни, геноцид, воєнні злочини проти військовополонених і цивільних. Ці події інтерпретуються як взаємопов’язана серія “справжніх злочинів” глобального масштабу, що стало сюжетною канвою сценарію.

РОЗДІЛ II

АВТОРСЬКИЙ ПРОЄКТ “МОРОК. ІСТОРІЯ В СТИЛІ ТРУКРАЙМ”

2.1. Написання творчої заявки проєкту “Морок. Історія в стилі ТруКрайм”

Проєкт “Морок. Історія в стилі ТруКрайм”, зокрема фільм “Світовий жах перед Другою світовою”, репрезентує оригінальну інтерпретацію жанру *true crime* в межах історичного наративу. Його концептуальна ідея полягає в деконструкції популярного уявлення про Другу світову війну як про конфлікт, що виник раптово внаслідок агресії однієї чи кількох держав. Натомість пропонується розгорнута картина серії насильницьких подій, що передували 1939 року, й вибудовується логіка глобального загострення через призму локальних, але системних злочинів проти людяності, державності та міжнародного права.

Кожне есе у структурі фільму є окремим розділом, присвяченим конкретному воєнному конфлікту, як-от Італо-ефіопській війні, громадянській війні в Іспанії чи прикордонним сутичкам між Японією та СРСР. Такий фрагментарно-есеїстичний підхід дає змогу сконцентрувати увагу глядача не лише на фактології, а й на моральному вимірі історичних подій. У цьому контексті формат *true crime* не є просто формальною стилізацією, а виконує методологічну функцію: події трактуються не як звичайні воєнні зіткнення, а як злочини, скоєні державними або наддержавними суб’єктами. Таким чином, проєкт долає вузькі межі документального наративу і трансформується у своєрідне публічне розслідування злочинності самої історії.

Форма фільму – годинна відеоесеїстика – є виправданою з кількох причин. По-перше, така тривалість дозволяє комплексно охопити заявлену проблематику, не розпорошуючи увагу глядача. По-друге, поділ на тематичні сегменти сприяє легшому сприйняттю складного матеріалу.

Режисерські рішення, зокрема темна кольорова палітра, зернистість зображення, уповільнений темп монтажу, використання архівних футажів і фотографій, створюють гнітючу атмосферу, яка супроводжує глядача у процесі переосмислення історичних жахів. Візуально-акустичне оформлення з використанням зміненого голосу ведучого та маски функціонує як елемент анонімізації й позачасовості – що вказує на універсальність злочину та безликого обвинувачувача.

Актуальність проєкту полягає у кількох аспектах. По-перше, на тлі сучасних геополітичних конфліктів актуалізується потреба в переосмисленні історичних парадигм – зокрема тих, які виправдовували насильство задля політичного впливу. По-друге, масова аудиторія сьогодні дедалі більше схиляється до аудіовізуальних форматів історичного пізнання, а отже такі продукти, як “Морок”, є не лише інтелектуально обґрунтованими, а й популяризаційно ефективними. По-третє, *true crime*-естетика дозволяє поставити складні етичні питання не лише про політичну відповідальність, а й про індивідуальну втягнутість людини в історичне зло.

Проєкт орієнтований на загальну аудиторію, яка прагне не лише знати факти, але й розуміти механізми, які їх породжують. Через поєднання історіографії, журналістики розслідувань та естетики *true crime*, канал “Морок” формує нову форму історичної критики, яка апелює не стільки до академічного знання, скільки до суспільної свідомості. Це робить його важливим культурним явищем на перетині документалістики, публічної історії та відеоесеїстики.

Творча заявка проєкту “Морок. Історія в стилі ТрюКрайм”:

Назва відеороботи: “Світовий жах перед Другою світовою”.

Вид: аналітичне відеоесе.

Жанр: публіцистика.

Тематика: фільм зосереджений на серії локальних воєн, агресивних актів та міжнародних криз, що охоплювали різні регіони світу в міжвоєнний період. Усі ці події, розглянуті у сукупності, демонструють поступове руйнування післявоєнного порядку, встановленого за підсумками Першої світової війни.

Мета: виявлення структурних, політичних і моральних закономірностей, що сприяли легітимації насильства в міжнародних відносинах у міжвоєнну добу. Фільм показує, що початок Другої світової війни був не одномоментним актом, а результатом цілого комплексу недооцінених або навмисно проігнорованих злочинів, які вчинялися протягом десятиліть і не отримали належної реакції з боку міжнародної спільноти.

Ідея: перенесення методології *true crime* на осмислення історичних процесів. Події трактуються як систематичні злочини проти людяності, державності, міжнародного права та морального порядку, вчинені не окремими особами, а політичними режимами. Такий підхід дозволяє сформувати етичну оптику аналізу історії, у якій злочин не є лише кримінальним фактом, а виступає маркером глибших соціально-політичних деформацій.

Хронометраж: 60 хвилин.

Структура:

1. Вступ (до 02:30).
2. Розділ I. Італо-ефіопська війна (до 08:05).
3. Розділ II. Громадянська війна в Іспанії (до 15:10).
4. Розділ III. Японо-китайська війна (до 19:18).
5. Розділ IV. Радянсько-японські прикордонні конфлікти (до 26:07).
6. Розділ V. Мюнхенський договір (до 32:58).
7. Розділ VI. Окупація Албанії (до 36:45).
8. Розділ VII. Аншлюс (до 40:50).
9. Розділ VIII. Пакт Молотова-Ріббентропа (до 48:33).

10. Розділ IX. Напад Німеччини на Польщу (до 55:53).

11. Розділ X. Напад СРСР на Польщу (до 1:00:06).

12. Кінцівка.

Технічне оснащення:

- Камера.
- Петличний мікрофон.
- Освітлювальні прилади (заповнююче світло з софтбоксом і сотами, прожектор позаду в якості контрового світла, палка в якості фонового світла).
- Програми (*Davinci Resolve* – основний монтаж, кольорокорекція; *After Effects* – анімації; *Elevenlabs* – спотворення голосу).
- Реквізит (костюм, маска, крісло).

Аудиторія: молодь, студенти, громадяни із середнім або вищим рівнем освіти, які прагнуть не лише до фактологічного знання історії, а й до її етичного осмислення.

Локація: інтер'єр мінімалістичний, позбавлений явних маркерів часу чи місця. Така “порожнеча” слугує прийомом умовної ізоляції – глядач не відволікається на деталі, а фокусується на особі оповідача й змісті його промови. Порожній простір із темним фоном, низька насиченість кольорів і штучне освітлення, яке створює виразне контурне світло, підсилюють відчуття замкненості та напруження. Ця локація умовно відсилає до приміщення для допиту, ізолятора чи кімнати свідчень, що є цілком логічним для формату, який стилізовано під *true crime*-розслідування.

Обґрунтування засобів художньої виразності твору:

Використання маски та зміненого голосу ведучого є ключовими елементами художньої мови проєкту. Маска виконує одразу кілька функцій: вона анонімізує оповідача, позбавляє його особистої ідентичності, підкреслюючи роль як транслятора істини, а не суб'єктивного інтерпретатора. Змінений голос – низький, дещо неприродний. Це підсилює атмосферу тривоги. Темне освітлення, приглушена кольорова

гама, зернистість відео і мінімальна динаміка кадру забезпечують похмурий, напружений емоційний фон, у якому глядач занурюється в хроніку насильства й руйнації, подану без сентименту. Візуальний ряд побудований на монтажі архівних фотографій, футажів і графічних вставок. Зображення супроводжуються ефектами плівкового шуму, коливанням, блиманням, що підсилює відчуття занурення в документальне джерело.

2.2. Підготовка сценарію випуску проєкту “Морок. Історія в стилі ТруКрайм”

Процес підготовки сценарію до фільму в межах авторського проєкту “Морок. Історія в стилі ТруКрайм” передбачає багатоетапну роботу, що поєднує історичне дослідження, концептуальне моделювання, структурну організацію наративу та адаптацію матеріалу до візуально-аудіального формату.

Першим етапом виступає формулювання концепції. У даному випадку концептуальною домінантою є трактування подій міжвоєнного періоду як послідовності злочинних актів, що поступово призвели до ескалації насильства та початку Другої світової війни.

На другому етапі здійснюється збирання й опрацювання історичного матеріалу. Опрацьовано широкий спектр джерел: наукові монографії, публіцистику, архівні документи, кінохроніку, фотоматеріали. Особлива увага приділяється реконструкції маловідомих або недооцінених конфліктів, кожен з яких розглядається як окрема справа, що аналізується з позицій причинності, мотивації та наслідків.

Наступним етапом є композиційне структурування сценарію. У фільмі застосовано серійну побудову: кожен розділ присвячений окремому епізоду, поданому як автономне, але змістово взаємопов’язане розслідування. Такий підхід дозволяє реалізувати структуру

“кримінального досьє” – кожен блок має вступ (історичний контекст), основну частину (хронологія та механіка конфлікту) та висновок, який інтегрує подію в загальний причинно-наслідковий ланцюг.

На цьому етапі текст набуває стилістичної цілісності. Ведучий виступає як аналітична й моральна інстанція – він не просто переповідає факти, а інтерпретує їх через призму колективної вини, імперських амбіцій, безкарності агресорів. Сценарій побудовано на поєднанні лаконічного, документального стилю з риторичними прийомами напруження, розкриття та викриття, що є типовими для *true crime*-наративу.

Оскільки сценарій призначений для аудіовізуального формату, на фінальному етапі він адаптується під монтаж: кожному фрагменту тексту відповідає блок ілюстративного матеріалу – архівних кадрів, фотографій, графіки. Усе це спрямоване на створення аудіовізуального образу злочину, що сприймається глядачем не лише раціонально, а й емоційно.

Сценарій аудіовізуального твору “Світовий жах перед Другою світовою” (вступ, розділ I, кінцівка):

Вступ

Закадровий голос: Війни створили сучасний світ і супроводжують нас дотепер. Спочатку Перша світова, яка знищила цілі імперії та змінила карту Європи.

Стендап ведучого в кадрі: Звісно це не вирішило головних проблем, а лише поглибило їх.

ЗК: Версальський мирний договір 1919 року став приниженням для німців, бо вони, окрім втрати території, ще й мали платити величезні репарації.

СВК: Тож ставало все спекотніше, бо Європа, яка колись була економічним і політичним центром світу, занурилася в борги та втратила мільйони людей, як і свій могутній статус.

ЗК: У висновку з’явилися “велика депресія”, песимізм і розпалювання ворожнечі між народами. А потім Друга світова почала непомітно “дихати в потилицю”.

СВК: Якщо ви думаєте, що вона виникла раптово, мусимо вас розчарувати. Причини війни зріли десятиліттями.

ЗК: З одного боку росли диктатори: Гітлер, Муссоліні, японські лідери, що хотіли повернути велич своїм державам, а з іншого- політика умиротворення й “забавляння цукерками” ідеологічних фанатиків.

Зрештою те, що світ закривав очі на очевидну загрозу, призвело до глобальної катастрофи.

Більшість знає, що вторгнення нацистської Німеччини до Польщі 1 вересня 1939 року вважається початком Другої світової війни. Формально це правда, однак численні події, що передували цьому фатальному дню, вкидали дрова у вогнище війни ще задовго до її початку. Жага помсти, економічна нестабільність, політичні інтриги та імперські амбіції – все це

сплелося в один смертельний вузол, який врешті-решт розв'язався у найбільш руйнівному конфлікті в історії людства.

СВК: Питання про те, чи можна було уникнути цієї війни, досі лишається відкритим. Чи була вона неминучим наслідком Версальського договору, який багато хто вважав принизливим та несправедливим до Німеччини? Чи, можливо, фатальну роль зіграли імперські амбіції Японії, Італії та Німеччини, які прагнули перекроїти карту світу на свій розсуд?

Сьогодні ми розповімо, що насправді передувало цій глобальній катастрофі. Та перед тим як ми продовжимо – поставте вподобайку та підпишіться на канал.

Перебивка

Розділ I. Італо-ефіопська війна

ЗК: Першими ластівками до розв'язання Другої світової війни стала італійська агресія в Ефіопії. Це країна-члена Ліги Націй, яка виявила слабкість та неспроможність зупинити агресора. Безперечно це ставило під сумнів міжнародну політичну спільноту.

СВК: Чи могла рішучіша реакція Ліги Націй запобігти подальшій ескалації насильства? На жаль ми вже ніколи цього не дізнаємось.

ЗК: Друга італо-ефіопська війна розгорнулася на африканському континенті з жовтня 1935 по лютий 1937 року. Вона залишається одним з найжахливіших прикладів колоніальної агресії та безсилля Ліги Націй перед обличчям зростаючої загрози фашизму. Ця війна, відома в Ефіопії як "Італійське вторгнення", а в Італії як "Ефіопська війна", стала першим дзвіночком Другої світової війни. Конфлікт розпочався з раптового вторгнення 200-тисячної італійської армії під командуванням маршала Еміліо Де Боно на територію Ефіопії з Еритреї, тодішньої італійської колонії. Одночасно менші сили під командуванням генерала Родольфо Граціані атакували з Італійського Сомалі. Італійці швидко захопили символічне місто Адва, місце поразки італійської армії у Першій

італо-ефіопській війні, та вивезли обеліск з Аксума до Риму, як символ своєї перемоги.

Ефіопські війська, хоч і чисельно переважали італійців, були погано озброєні та не мали сучасної військової техніки. Воювали старими гвинтівками, а зв'язок здійснювався за допомогою піших гінців. Італійці ж мали перевагу у важкій артилерії, авіації та хімічній зброї, що дозволило їм швидко зламати опір ефіопських військ.

Друга італо-ефіопська війна стала справжнім кошмаром для ефіопського народу. Італійська авіація безжально бомбардувала ефіопські міста та села. Свідки розповідали про жахливі картини руйнувань, пожеж та загибелі мирних жителів. Італійські війська застосовували хімічну зброю, зокрема іприт, проти ефіопських військ та мирного населення. Сучасники тих подій описують жахливі страждання людей, уражених отруйними газами: опіки, сліпоту, задуху.

Попри це на початках ефіопській армії навіть вдавалось успішно відбиватись, однак італійці посилили наступ у березні 1936 року. Вирішальна перемога у битві при Мейчеві 31 березня 1936 року фактично знищила організований опір ефіопської армії. Імператор Хайле Селассіє I був змушений тікати у вигнання, а італійські війська увійшли до столиці Аддис-Абеби. Італія оголосила про анексію Ефіопії, а король Італії Віктор Еммануїл III був проголошений її імператором. Таким чином Еритрея, Італійське Сомалі та Ефіопія були об'єднані у колонію яка отримала назву "Італійська Східна Африка".

Опір ефіопських патріотів, відомий як "арбегноч", тривав до лютого 1937 року, коли спроба замаху на маршала Граціані призвела до жорстоких репресій, відомих як різанина "Єкатіт 12". За різними оцінками, від 1400 до 30 000 мирних жителів Аддис-Абеби були вбиті італійськими військами. Різанина в Аддис-Абебі стала кульмінацією італійського терору. Свідки описують жахливі сцени насильства, коли італійські солдати та чорносорочечники займалися мародерством. Війська агресора проводили

масові розстріли ефіопських військовополонених та мирних жителів, підозрюваних у співпраці з "арбегноч". Як за традицією всіх тоталітарних режимів.

Друга італо-ефіопська війна залишила по собі кривавий слід, що нагадує про жахи колоніалізму та безжалісність фашистського режиму. Італійські війська систематично вдавалися до згвалтувань та катувань ефіопських жінок. Цей конфлікт досі викликає питання про відповідальність міжнародного співтовариства за злочини, скоєні під час війни, та про довгострокові наслідки колоніальної політики.

СВК: Попри те, що Друга італо-ефіопська війна завершилася понад 80 років тому, багато її таємниць залишаються нерозгаданими. Очевидно, що доступ до італійських воєнних архівів обмежений, оскільки купа важливих документів досі засекречені. Ба більше, страх перед репресіями з боку італійської влади, а також психологічні травми, отримані під час війни, ускладнюють збір свідчень. Як і тогочасні тоталітарні режими, італійська влада використовувала пропаганду та спотворювала факти, тому зараз складно розмежувати правду та вигадки. На жаль, після війни не було проведено міжнародного розслідування злочинів, скоєних італійськими військами. Це дозволило винним уникнути покарання та сприяло замовчуванню правди.

Перебивка

[наступні розділи]

Кінцівка

СВК: Війна ніколи не починається з пострілу автомату. Вона починається з байдужості та умиротворення злочинців. На жаль, сьогодні ми маємо безліч прикладів того, як людство не вчиться на своїх помилках. Схоже, минуле стає лише тлом для повторення одного сценарію по колу. Історія неодноразово показала, якою дорогою і жорстокою може бути плата за ці помилки, вони мали б навчити нас. Та слова: "Ніколи знову" поступово розчиняються в повітрі. То що, знову уроки не засвоєні? Знову годування

політичних тиранів “пряниками”, щоб ті своїм фанатизмом знищували цілі народи? Легко зруйнувати світи, але зовсім не легко дивитися на криваві рани. Чи зможемо ми змінити це?

Робоча назва аудіовізуального твору: “Світовий жах перед Другою світовою”

Оператор: Селіханович Вадим Сергійович

Дата: 01.01.2025

РЕЖИСЕРСЬКИЙ СЦЕНАРІЙ

У відеороботі використовується набір типових візуальних елементів, нижче подано детальний опис кожного типу:

- Стендап ведучого – плавний наїзд на ведучого з загального плану на крупний.
- Зображення на весь екран – плавний проліт над картинкою.
- Зображення не на весь екран – плавний наїзд на картинку.
- Титр – анімована назва розділу.
- Мапа – візуалізація актуальної геополітичної обстановки, озвученої ведучим.

№ кад ру	Характер	Розкадровка	Час/t	Size	Action	Audio	Props	Коментар
1	Графіка	фронтальний кадр, картинка швидко змінюється	10 с.	проліт над картинкою	ведучий звертається до глядачів зі вступним монологом, зображення воєн	голос ведучого, напружена музика	-	ефект зернистості та біли
2	Стендап ведучого	фронтальний кадр	4 с.	zoom out з крупно	вступ	—//—	крісло, кос	ефект “старого

				го на загальн ий			тю м	телевізо ру”
3	Графіка	—//—	10 с.	проліт над картин кою	зображен ня Паризької конферен ції і німців у злиднях	—//—	-	ефект зернист ості та бліки
4	Стендап ведучог о	—//—	12 с.	плавни й zoom in	вступ	—//—	кріс ло, кос тю м	ефект “старог о телевізо ру”
5	Графіка	—//—	13 с.	проліт над картин кою	зображен ня німців у злиднях, військовог о параду	—//—	-	ефект зернист ості та бліки
6	Стендап ведучог о	—//—	6 с.	zoom out з крупно го на загальн ий	вступ	—//—	кріс ло, кос тю м	ефект “старог о телевізо ру”
7	Графіка	—//—	22 с.	проліт над картин ками	зображен ня диктаторі в, бойових дій	—//—	-	ефект зернист ості та бліки
8	Графіка	—//—	35 с.	—//—	зображен ня вторгненн	голос ведучог о,	-	—//—

					я німців до Польщі	музика зникає		
9	Стендап ведучог о	—//—	32 с.	плавни й zoom in з загальн ого на крупни й	вступ	голос ведучог о, музика нароста є	кріс ло, кос тю м	—//—
10	Титр	—//—	3 с.	-	назва нового розділу	фінальн ий акорд музики	-	ефект зернист ості, паперов е тло
11	Графіка	—//—	15 с.	статичн і картин ки не на весь екран	ведучий розповіда є про італо-ефіо пську війну	голос ведучог о, музика починає ться знову	-	—//—
12	—//—	—//—	5 с.	zoom in	—//—, знак питання	голос ведучог о, музика	-	—//—
13	Стендап ведучог о	—//—	8 с.	zoom out з крупн ого на загальн ий	—//—	—//—	кріс ло, кос тю м	ефект “старог о телевізо ру”
14	Графіка	—//—	7 с.	zoom in на крупни й	мапа	—//—	-	ефект зернист ості,

								паперов е тло
15	—//—	—//—	10 с.	статичн і картин ки не на весь екран	зображен ня італо-ефіо пської війни	—//—	-	—//—
16	Титр	—//—	5 с.	-	ведучий розповіда є про італо-ефіо пську війну, назви термінів	—//—	-	—//—
17	Графіка	—//—	5 с.	проліт над картин ками	зображен ня італо-ефіо пської війни	—//—	-	—//—
18	—//—	—//—	30 с.	проліт над мапою від загальн ого на крупни й	мапа	—//—	-	ефект зернист ості
19	—//—	—//—	1 хв. 40 с.	проліт над зображ еннями	зображен ня італо-ефіо пської війни	—//—	-	—//—

20	—//—	—//—	10 с.	наїзд з загальн ого на крупни й	мапа	—//—	-	—//—
21	Титр	—//—	3 с.	-	ведучий розповіда є про італо-ефіо пську війну	—//—	-	—//—

2.3. Розробка контент-стратегії у просуванні проєкту “Морок. Історія в стилі ТруКрайм”

Контент-стратегія просування проєкту “Морок. Історія в стилі ТруКрайм” на платформі *YouTube* має на меті сформувати стабільну зацікавлену аудиторію, утвердити впізнаваний візуально-комунікативний стиль, а також забезпечити довготривалу актуальність каналу шляхом поєднання історичної глибини з медійною чутливістю до інтересів глядача. Проєкт, що спеціалізується на висвітленні темних, конфліктних та злочинних сторінок історії в жанровому форматі *true crime*, потребує особливо вивіреного тематичного та наративного планування, що поєднує фактичну достовірність із емоційною виразністю.

Змістове наповнення каналу доцільно структурувати у вигляді тематичних циклів, кожен з яких зосереджується на конкретному хронологічному, географічному або типологічному векторі. Наприклад, цикл, присвячений злочинним діям колоніальних держав, чи серія досліджень окремих міст у періоди терору та репресій.

Таке структурування дозволяє створити ефект серійності та взаємозв’язку, що спонукає до глибшого залучення глядачів.

Вихід контенту має бути регулярним (одне відео на тиждень), що сприяє формуванню очікування в аудиторії та підвищує релевантність каналу для алгоритмів платформи. Варто наперед планувати “спецвипуски” до ювілейних або суперечливих дат – річниць трагедій, воєн, змін режимів. Одним із ключових інструментів розвитку каналу має стати коригування змісту відповідно до інтересів і запитів аудиторії. Для цього доцільно використовувати опитування у вкладці “Спільнота” щодо тем наступних відео, аналіз статистики переглядів і тривалості утримання уваги, активну модерацію коментарів з метою виявлення запитів.

Застосування подібного механізму дозволяє трансформувати споживчу аудиторію у співтворців контенту, що сприяє лояльності та поширенню відео органічним шляхом.

Для зміцнення впізнаваності каналу варто зберігати візуальну сталість – темне, “зернисте” зображення, маска ведучого, інтер’єр. Особливої уваги потребує обкладинка відео – вона має бути естетично мінімалістичною, але тривожною за змістом. Застосування єдиного шрифтового і колористичного стилю для заголовків і пояснень сприяє формуванню візуальної інерції у глядача.

Доцільно залучити механізми перехресної промоції: участь в колабораціях із суміжними *YouTube*-каналами, участь в подкастах, ведення телеграм-каналу як інформативного та рефлексивного додатку до основного контенту. Крім того, актуальним є просування окремих фрагментів відео у форматі коротких кліпів.

Проект “Морок” вирізняється високою актуальністю у контексті глобального зростання інтересу до історичної правди, документалістики з кримінальним ухилом, а також у зв’язку з ревізією історичної пам’яті у часи воєн, тоталітарного ренесансу та інформаційних маніпуляцій. Поєднання *true crime*-естетики з ретельною історичною реконструкцією дозволяє охопити водночас емоційно-вразливу та раціонально-критичну аудиторію.

Висновки до II розділу

Проведене дослідження та практична реалізація авторського проєкту “Морок. Історія в стилі ТруКрайм” у формі документального фільму дозволили комплексно опрацювати усі етапи створення історико-документального аудіовізуального продукту – від ідеаційного задуму до фінального дистрибутивного результату. На етапі препродакшену було чітко окреслено концепцію фільму, яка передбачає репрезентацію маловідомих або недостатньо осмислених конфліктів, що передували початку Другої світової війни, через призму жанрових ознак *true crime*. У процесі написання сценарію були опрацьовані численні джерела, здійснено тематичне структурування матеріалу за принципом розділів-кримінальних есе, кожне з яких висвітлює окрему подію або конфлікт. Особливу увагу було приділено збереженню балансу між фактологічною достовірністю, емоційною напругою та художньою виразністю.

На етапі підготовки до зйомок здійснено ретельний добір архівного візуального матеріалу, розроблено візуальну концепцію оформлення кадру та створено образ ведучого. У процесі продакшену було дотримано вимог до естетичної цілісності фільму: чіткий ритм монтажу, відповідність візуального ряду змісту аудіонаррації. Етап постпродакшену включав тональну корекцію зображення, накладання звукових ефектів, композицію музичного супроводу, спотворення голосу та адаптацію відео до вимог платформи *YouTube*.

Фінальний продукт – повнометражний фільм-есе “Світовий жах перед Другою світовою” – засвідчив потенціал поєднання документального формату з елементами жанрового сторітелінгу та естетики *true crime*. Його реалізація довела можливість осмислення історії не лише як набору фактів, але як процесу, що потребує етичного, емоційного та художнього осмислення.

Значущість проєкту полягає у тому, що він пропонує нову форму репрезентації історії – таку, яка поєднує академічну точність із популярною подачею, рефлексивність із доступністю, фактологічність із естетичним впливом. У ширшому культурному контексті проєкт “Морок” сприяє актуалізації колективної пам’яті, критичному переосмисленню складних історичних процесів та формуванню історичної емпатії в аудиторії.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання кваліфікаційної роботи на тему “Репрезентація Другої світової війни в жанрі *true crime*” було досягнуто поставлену мету – створено сценарний проєкт документального відео у жанрі *true crime*, присвяченого репрезентації подій міжвоєнного періоду та Другої світової війни, з акцентом на злочинах тоталітарних режимів. Здійснити аналіз жанру *true crime*: вивчити його визначення, історію розвитку, характерні риси та прийоми оповіді; оцінити можливості застосування цього жанру для висвітлення історичних подій. Досліджено проблематику історичної пам’яті про Другу світову війну; здійснено аналіз злочинів тоталітарних режимів (нацистської Німеччини, СРСР, Японської імперії, фашистської Італії) до та під час Другої світової війни, а також міжнародну реакцію на агресивні дії цих режимів напередодні війни; виокремлено факти і сюжети, які лягли в основу сценарію; розроблено сценарій документального фільму тривалістю ~1 година, що побудований за принципами *true crime*: сформовано драматургічну структуру (експозиція – конфлікт – розв’язка) подій Другої світової війни як історії про “злочин і покарання”; визначено і реалізовано творчі прийоми сторітелінгу, за допомогою яких історичні події подано цікаво і достовірно; здійснено практичну реалізацію проєкту: відзнято та змонтовано документальне відео згідно зі сценарієм, застосовуючи набуті навички режисури, операторської роботи і монтажу.

У першому розділі досліджено теоретичні засади жанру *true crime*, його еволюцію, специфіку подачі фактів, роль наратора, а також виклики, пов’язані з етикою відтворення реальних злочинів. Встановлено, що попри видовищність та жанрову розважальність, *true crime* здатен бути інструментом критичного осмислення минулого. Особливу увагу приділено феномену представлення історичних подій, зокрема Другої світової війни,

у формах популярної культури, де жанрова драматургія підсилює емоційний вплив на глядача.

У другому розділі розглянуто практичні аспекти створення відео – від концептуалізації ідеї до написання сценарію, монтажу та візуального оформлення. Сценарій було адаптовано під потреби візуальної платформи *YouTube*, враховуючи логіку побудови *true crime*-нарративу.

Практичним результатом роботи стало відео, що відповідає формальним вимогам жанру та має потенціал для залучення широкої аудиторії. Продукт виконує просвітницьку функцію, виводячи складні теми історичної пам'яті з академічного поля в публічний дискурс. Таким чином, авторська розробка підтвердила ефективність використання жанрових медіаформ для розкриття складних історичних тем, а також продемонструвала високий рівень теоретичної підготовки й практичної реалізації задуму.

Результати дослідження можуть бути корисними для фахівців з історичної журналістики, медіапродюсерів, сценаристів документального кіно, а також для всіх, хто працює над репрезентацією минулого в новітніх форматах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. BLOGMAYSER. ЧИКАТИЛО, ТКАЧ, ОНОПРИЄНКО: темна історія України, 2024. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=HVjjQ3Cul2M> (дата звернення: 21.05.2025).
2. Віднянський С.В. МЮНХЕНСЬКА УГОДА 1938 [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2010. - 728 с.: іл.. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-00-1061-1/978-966-00-1061-1.pdf> (останній перегляд: 13.05.2025).
3. Гриневич Л.В. КАТИНСЬКИЙ РОЗСТРІЛ 1940 [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2007. - 528 с.: іл.. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/ehu/4.pdf> (останній перегляд: 13.05.2025).
4. Капоте Т. З холодним серцем – повний текст твору. Бібліотека української літератури УкрЛіб. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=8426&page=53> (дата звернення: 21.05.2025).
5. Лисенко О.Є., Пилявець Р.І. ПАКТ МОЛОТОВА-РІББЕНТРОПА 1939 [Електронний ресурс] . URL: <https://esu.com.ua/pdf/download/69081.pdf> (останній перегляд: 13.05.2025).
6. Муковський І.Т. ВТРАТИ ЛЮДСЬКІ УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ВІЙНІ 1941-1945 РР [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2003. - 688 с.:

іл.. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/ehu/1.pdf> (останній перегляд: 13.05.2025).

7. Подольський А.Ю. ГОЛОКОСТ [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2004. - 688 с.: іл.. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/ehu/2.pdf> (останній перегляд: 13.05.2025).

8. True crime [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Останнє оновлення: 18 квітня 2025 року. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/True_crime – Назва з екрана.

9. “Традиції склалися десятиліттями” – дослідниця про історичну пам’ять про Другу світову // «Суспільне Новини» [Електронний ресурс]. – 08.05.2021. – URL: <https://susplne.media/129138-tradicii-skladalisa-desatilittami-doslidnica-pro-istoricnu-pamat-pro-drugu-svitovu/> (дата звернення: 01.05.2025).

10. Biographics. Abraham Zapruder: The Man Who Filmed JFK's Assassination, 2024. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fPPCxXNlf-g> (date of access: 21.05.2025).

11. Burger P. The Bloody History of the True Crime Genre // «JSTOR Daily» [Електронний ресурс]. – 24.08.2016. – URL: <https://daily.jstor.org/bloody-history-of-true-crime-genre/> (дата звернення: 01.05.2025).

12. Caitlin Doughty. The Weirdest Corpse in Funeral History, 2025. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tMEfVfHwDx0> (date of access: 21.05.2025).

13. Fischer B.B. The Katyn Controversy: Stalin's Killing Field // «Studies in Intelligence». – Winter 1999–2000. – URL:

<https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/winter99-00/art1.html> (дата звернення: 01.05.2025).

14. Hutchinson R. Crimes without Punishment // «After Nuremberg». – Yale University Press, 2022. – P. 148–190. – ISBN 978-0-300-25530-0.

15. Italo-Ethiopian War (1935–1936) // «Encyclopædia Britannica» [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.britannica.com/event/Italo-Ethiopian-War-1935-1936> (дата звернення: 01.05.2025).

16. Levinson D. Encyclopedia of Crime and Punishment. – Thousand Oaks : SAGE Publications, 2002. – P. 1019–1021.

17. Marquand R. Why the past still separates China and Japan [Електронний ресурс] / Robert Marquand // The Christian Science Monitor. – 2001. – 20 серпня. – Режим доступу: <https://www.csmonitor.com/2001/0820/p1s3-woap.html>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 13 травня 2025 р.

18. Munich Agreement // «Encyclopædia Britannica» [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.britannica.com/event/Munich-Agreement> (дата звернення: 01.05.2025).

19. Number10.gov.uk » Neville Chamberlain. *Wayback Machine*. URL: <https://web.archive.org/web/20080912022536/http://www.number10.gov.uk/history-and-tour/prime-ministers-in-history/neville-chamberlain> (date of access: 21.05.2025).

20. Phillips W. The true crime genre is popular, but is it ethical? // «Journalism and Communication, University of Oregon». – 28 серпня 2023. – URL: <https://journalism.uoregon.edu/news/true-crime-genre-ethics> (дата звернення: 01.05.2025).

21. Scarred by history: The Rape of Nanjing // «BBC News» [Електронний ресурс]. – 11 квітня 2005. – URL:

<https://news.bbc.co.uk/2/hi/asiapacific/4433295.stm> (дата звернення: 01.05.2025).

22. Snyder T. Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin. – New York : Basic Books, 2010. – 524 p.

23. Straub J. The Three-Act Structure in Screenwriting // «Arc Studio» [Електронний ресурс]. – 09.03.2022. – URL:

<https://www.arcstudiopro.com/blog/three-act-structure-in-screenwriting> (дата звернення: 01.05.2025).

24. The Nuremberg Trial and its Legacy // «The National WWII Museum» [Електронний ресурс]. – 17.11.2020. – URL:

<https://www.nationalww2museum.org/war/articles/nuremberg-trial-legacy> (дата звернення: 01.05.2025).

25. Tooze A. The Wages of Destruction. – P. 482–483.

26. History Dose. The WWI Japan vs. Germany Battle | Siege of Tsingtao 1914, 2024. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=21K1808bP2Y> (date of access: 21.05.2025).